

30.1.2007

Dnro 2215/4/05

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Mikko Sarja

PÄÄMIEHEN OMAISUUDEN JA HOLHOUSTILIEN LUOVUTTAMINEN

1 KANTELU

Kantelija arvosteli 19.7.2005 oikeusasiamiehelle osoittamassaan kirjeessä Vantaan kaupungin yleisten edunvalvojen menettelyä erään päämiehen sairaalalaskuja koskevassa asiassa. Kantelijan mukaan edunvalvojat eivät olleet ilmoittaneet kaikkia laskuja kuolinpesän velkoina, mistä olisi kantelijan mukaan voinut seurata kuolinpesälle vahinkoa.

Edelleen kantelija kertoi, ettei Vantaan poliisi ollut ryhtynyt tutkimaan asiaa.

3 RATKAISU

3.1 Sairaalalaskujen ilmoittamisesta

Vantaan kaupungin 1. yleisen edunvalvojan selvityksessä on selostettu muun muassa puheena olevan päämiehen edunvalvojana toimineen Vantaan kaupungin 2. yleisen edunvalvojan toimia kyseisen päämiehen sairaalalaskujen hoitamisessa sekä niiden huomioon ottamista perunkirjoituksessa ja täydennysperunkirjoituksessa. Vantaan maistraatti puolestaan on holhoustoimilain 46 §:n mukaisena edunvalvojen toimia valvovana holhousviranomaisena arvioinut yleisen edunvalvojan menettelyä lausunnossaan katsoen, ettei asiassa ollut menetelty virheellisesti.

Holhoustoimilain 92 §:n 1 momentin ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 1 momentin 25 ja 32 kohtien nojalla edunvalvonnassa olleen henkilön taloudellista tilannetta ja muita henkilökohtaisia olosuhteita koskevat tiedot ovat salassa pidettäviä. Edunvalvonnassa olleen kuoltua hänen oikeudenomistajillaan on holhoustoimilain 88 §:n pääsäännön nojalla oikeus saada tiedot holhousviranomaisen asiakirjoissa olevista päämiestä koskevista asiakirjoista. Edelleen holhoustoimilain 60 §:n 1 momentin perusteella sillä, jolla on oikeus ottaa vastaan päämiehen omaisuus tämän kuoltua, on myös oikeus saada edunvalvojalta nähtäväkseen vuositileihin ja päätöstileihin liittyvät tositteet.

Käytettävissäni olevan aineiston mukaan kantelija ei ole puheena olevan päämiehen kuolinpesän osakas. Tämän vuoksi ja kun hän ei ole liittännyt kirjoitukseensa valtakirjaa sellaiselta taholta, jolla on oikeus päämiestä koskevien tietojen saamiseen, kantelun johdosta hankittujen selvitysten sisältöä ei voida kantelijalle tässä yhteydessä enemmälti ilmaista.

Johtopäätökseni on, että yleisen edunvalvojan menettelyssä ei tältä osin ole ilmennyt toimenpiteitäni edellyttävää lainvastaisuutta eikä velvollisuuden laiminlyöntiä.

Vantaan poliisin menettelystä totean, että esitutkintalain 2 §:n mukaan poliisin on toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muutoin on syytä epäillä, että rikos on tehty. Jos taas jostakin tapahtumasta saatavissa olevien tietojen perusteella rikosta ei ole syytä epäillä, esitutkintaa ei saa toimittaa.

Siitä, mitä olen edellä todennut yleisen edunvalvojan menettelystä, seuraa, ettei Vantaan poliisin ole aihetta epäillä käyttäneen väärin esitutkintalain mukaista harkintavaltaansa asiaa arvioidessaan. Tämän vuoksi en ole ryhtynyt tutkimaan poliisin menettelyä enemmälti.

3.2

Päätöstilin tiedoksiannosta ja hyväksymisestä

Asiaa selvitettyä huomioni kiinnittyi yleisellä tasolla niihin menettelytapoihin, joita Vantaan kaupungin holhoustoimen edunvalvontatoimistossa noudatettiin omaisuuden luovuttamisessa.

Holhoustoimilain 59 §:n 1 momentin mukaan edunvalvoja on tehtävänsä lakattua velvollinen viipymättä luovuttamaan hoidossaan olevan omaisuuden päämiehelleen, uudelle edunvalvojalle tai siihen oikeutetulle. Kun edunvalvojan tehtävä on lakannut ja holhousviranomaisen on tarkastanut päätöstilin, sen tulee holhoustoimilain 60 §:n 1 momentin mukaan ilmoittaa tiliä koskevat huomautuksensa sekä luovuttaa jäljennös päätöstilistä sille, jolla on oikeus omaisuuden vastaanottamiseen. Viimeksi mainitulla on oikeus saada edunvalvojalta nähtäväkseen vuositileihin ja päätöstileihin liittyvät tositteet.

Holhoustoimilain 62 §:n mukaan vahingonkorvausvaatimuskannetta, joka perustuu tilistä ilmenevään seikkaan, ei voida nostaa, jos se, joka on ollut oikeutettu vastaanottamaan tilityksen, on edellä 60 §:ssä tarkoitettut asiakirjat saatuaan kirjallisesti ilmoittanut hyväksyvänsä edunvalvojan toiminnan tai muutoin kirjallisesti ilmoittanut, ettei tule vaatimaan korvausta.

Hyväksyminen ei kuitenkaan estä korvauskanteen nostamista sellaisella perusteella, joka ei käy ilmi tilistä. Yleisten oikeustoimiopillisten sääntöjen mukaan hyväksyminen ei myöskään sido hyväksyjää silloin, kun se on saatu aikaan erehdyttämällä tai käyttämällä hyväksi hyväksyjän erehdyttä. Hyväksyminen ei myöskään sido antajaa, jos antaja ei kykene ymmärtämään asian merkitystä (HE 146/1998 vp, s. 59).

Silloin, kun holhoustilit hyväksytään heti lainvoimaisiksi, edunvalvojat välttyvät käytännössä kuittien ja tositteiden säilyttämiseltä kolmen vuoden ajan. Muussa tapauksessa edunvalvoja on holhoustoimilain 54 §:n 2 momentin nojalla velvollinen säilyttämään tiliin liittyvät tositteet, kunnes kanteen nostamiselle säädetty määräaika on kulunut umpeen tai, jos kanne on nostettu, kunnes asia on lainvoimaisesti ratkaistu.

Vantaan kaupungin holhoustoimen edunvalvontatoimisto on käyttänyt omaisuuden vastaanottokuittaukseen Omaisuuden vastaanottokuittaus -otsikolla varustettua asiakirjaa, jonka lopussa on lauselmä "kuittaa vastaanottaneeni em. asiakirjat ja varat ja hyväksyn holhoustilit heti lainvoimaisina".

Totean ensinnäkin, että kannan ottaminen tilien hyväksymiseen tai hyväksymättä jättämiseen ja samalla kanneoikeudesta luopumiseen (tileistä ilmenevien seikkojen perusteella) edellyttää mahdollisuutta aineiston huolelliseen läpikäymiseen. Edellä mainitun lauselman muotoilutavan perusteella tällaista mahdollisuutta ei kuitenkaan näyttäisi olevan, koska jo omaisuutta vastaanotetuksi kuitattaessa joudutaan samalla asiakirjalla ottamaan kantaa myös tilien hyväksymiseen.

Jotta menettelyä voitaisiin pitää yksilön oikeusturvan ja siihen liittyvien odotusten näkökulmasta asianmukaisena, omaisuuden ja sen hoitoon liittyvien asiakirjojen luovutuksen yhteydessä henkilöllä tulisi olla tosiasiallinen mahdollisuus – myös esimerkiksi ulkopuolista asiantuntijaa hyväksi käyttäen – mainitun aineiston huolelliseen läpikäymiseen ennen hyväksymisilmoituksen allekirjoittamista. Lisäksi allekirjoittajan tulisi olla tietoinen hyväksymisen oikeusvaikutuksista.

Vantaan maistraatin lausunnon mukaan edunvalvonnan päättyessä ja päätöstilin tultua tarkastettuna takaisin, kuolinpesää hallussaan pitävälle varataan tapaamisaika, jolloin edunvalvoja selvittää edunvalvonnan aikaiset oikeustoimet ja tilitapahtumat sekä muut tapahtumat. Tapaamiseen on maistraatin mukaan varattu runsaasti aikaa, joten esimerkiksi kysymyksiin vastaamiseen on mahdollisuus.

Pidän kuitenkin ongelmallisena sitä, että puheena olevan omaisuuden vastaanottoa ja tilien hyväksymistä koskevan asiakirjan otsikko ei millään tavalla viittaa siihen, että kyse olisi olennaisesti muustakin kuin vain omaisuuden teknisestä vastaanottamisesta. Korostan sitä, että omaisuuden vastaanottamiseen oikeutetulle tulee luovutuksen yhteydessä selvittää riittävän selkeästi tilien hyväksymisen oikeusvaikutukset ja se, ettei tilien hyväksyminen ole välttämätöntä heti luovutustilanteessa. Kirjallisen hyväksymisen merkittävät oikeusvaikutukset huomioon ottaen on tärkeää, että aito vapaaehtoisuus tilien hyväksymiseen säilyy.

Näistä syistä tilien hyväksymisen tulisi tapahtua erillisellä asiakirjalla tai muutoin siten, että allekirjoittaja varmasti kykenee havaitsemaan hyväksymisen merkityksen.

3.3

Muut väitteet

Mitä tulee siihen, ettei kantelijalle hänen kertomansa mukaan ollut ilmoitettu, kuka oli edunvalvojen esimies, totean kantelun olevan tältä osin niin yksilöimätön, ettei asiaa ollut mahdollista enemmälti tutkia. Kantelusta ei esimerkiksi ilmennyt, kenen puoleen kantelija oli asiassa kääntynyt ja milloin tämä oli tapahtunut.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.2 esittämäni käsityksen Vantaan kaupungin edunvalvontatoimiston menettelystä sen tietoon lähettämällä sille jäljennöksen tästä päätöksestäni. Samalla lähetän päätöksen tiedoksi myös Vantaan maistraatille.